

اثربخشی بازی درمانی بر اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی

فهیمة زارعی دنگسارکی

کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، واحد آیت الله آملی، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران.

The effectiveness of play therapy on academic procrastination of students with academic failure in elementary school

Fahimeh Zarei Dangesarky

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین اثربخشی بازی درمانی بر اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی بوده است. روش پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون-پس آزمون و پیگیری با گروه کنترل بود. جامعه آماری شامل دانش آموزان پسر دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ مشغول به تحصیل بودند که با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس ۳۰ نفر انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. شرکت کنندگان مقیاس اهمال کاری تحصیلی سولومون و رابنلوم را تکمیل نمودند. و سپس مداخله آزمایشی بازی درمانی در ۸ جلسه با مدت زمان ۶۰ دقیقه بصورت یک جلسه در هفته اجرا شد ولی در مورد گروه گواه هیچ آموزشی صورت نگرفت. در پایان آموزش از هر دو گروه آزمایش و کنترل پس آزمون به عمل آمد. یافته ها نشان داد که میانگین نمرات اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان در پس آزمون گروه آزمایش نسبت به پیش آزمون کاهش داده است. در نتیجه بازی درمانی بر اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی تاثیر دارد.

کلید واژه‌ها: بازی درمانی، اهمال کاری تحصیلی، دانش آموزان دارای افت تحصیلی، مقطع ابتدایی.

مقدمه

افت تحصیلی را می‌توان نزول از یک سطح بالاتر به سطح پائین‌تر، یا کاهش فعالیت درسی و مطالعه دانش‌آموز در یک دوره تحصیلی، نسبت به دوره تحصیلی قبلی در نظر گرفت. در جامعه مدرن امروزه یکی از عواملی مهمی که باعث رشد و توسعه جوامع بویژه جوامع در حال توسعه می‌تواند باشد سیستم آموزشی قوی است که ما در آن با آموزش‌ها درست و استفاده از اساتید مجرب می‌توانیم در جهت تقویت این سیستم موثر باشیم اما یکی از مسائلی که همواره در بخش آموزشی تهدید کننده رشد و توسعه جوامع به شمار می‌آید بحث افت تحصیلی است (فتی و همکاران، ۱۳۹۲).

اهمال کاری در انجام وظایف تحصیلی بر یادگیری و موفقیت تاثیر منفی می‌گذارد. تاخیر در شروع یادگیری و انجام دادن تکالیف باعث خواهد شد که فرصت‌های مناسب یادگیری از دست رفته و مجبور شویم که تکالیف را در زمانی نامناسب و حتی محدود انجام دهیم و در روند فرآیند یادگیری خلل زیادی ایجاد شود و تکالیف به درستی و با دقت انجام نگیرد (کاوسیان و کریمی، ۱۳۹۷).

اهمال کاری عبارت است از، به تاخیر انداختن کارها، یعنی کاری را که باید امروز انجام دهیم به فردا واگذار می‌کنیم، به هر دلیل منطقی یا غیر منطقی (فردا به معنی روز بعد نیست، بلکه زمان نامعلومی در آینده دور یا زمانی که هرگز فرا نمی‌رسد می‌باشد). سالهاست که این بحث در روانشناسی مطرح شده در روان درمانی بررسی‌هایی در این باره به عمل آمده است. این رفتار از یک نوع بیماری سرچشمه می‌گیرد که پیامدهای ناخوشایندی را در بر دارد (آلیس^۱، ۱۳۹۲).

بازی درمانی^۲ برای نیازهای رشدی گوناگون و خاص کودکان طراحی شده است. بسیاری از کودکان زیر ۱۱ سال، ظرفیت کاملی برای تفکر انتزاعی ندارند. آنها قادر نیستند کاملاً خودشان را از طریق واژه‌ها ابراز کنند یا مسائل، احساسات و انگیزه‌های پیچیده‌تر را دریابند، نشان داده شده است بازی درمانی بهبود زیادی در کودکان در مقایسه با کسانی که بازی درمانی دریافت نمی‌کنند، ایجاد می‌کند. همچنین ادبیات درمان کودکان با تاکید بر بازی به عنوان شیوه‌ای مطلوب برای درمان مشکلات اجتماعی و عواطفی کودکان افزایش یافته است (لندرث، ۱۳۹۳). بازی درمانی روشی است که به کمک آن به کودکان دارای مشکل کمک می‌شود تا با مشکلاتشان مقابله کنند. این روش به عنوان ابزاری برای برقراری ارتباط بین کودک و درمانگر مورد استفاده قرار می‌گیرد (صمدی، ۱۳۸۹).

¹ -Alis

² .Play therapy

بنابراین با توجه به آنچه گفته شد این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سؤال است آیا بازی درمانی بر اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی تاثیر دارد؟

روش پژوهش

روش پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون و پیگیری با گروه کنترل بود. جامعه آماری شامل دانش آموزان پسر دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ مشغول به تحصیل بودند که با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس ۳۰ نفر انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل قرار گرفتند. شرکت کنندگان مقیاس اهمال کاری تحصیلی سولومون و راثبلوم را تکمیل نمودند. و سپس مداخله آزمایشی بازی درمانی در ۸ جلسه با مدت زمان ۶۰ دقیقه بصورت یک جلسه در هفته اجرا شد ولی در مورد گروه گواه هیچ آموزشی صورت نگرفت. در پایان آموزش از هر دو گروه آزمایش و کنترل پس از آزمون به عمل آمد.

ابزار پژوهش

مقیاس اهمال کاری تحصیلی، سولومون و راثبلوم (۱۹۸۴)

این مقیاس را سولومون و راثبلوم (۱۹۸۴)، ساخته و آن را مقیاس اهمال کاری تحصیلی نام نهادند. این مقیاس را دهقان (۱۳۸۷؛ به نقل از علی مدد، ۱۳۸۸)، برای اولین بار در ایران به کار برد. مقیاس ارزیابی اهمال کاری تحصیلی دارای ۲۷ گویه می‌باشد که سه مؤلفه را مورد بررسی قرار می‌دهد: مؤلفه اول، آماده شدن برای امتحانات؛ شامل ۸ سؤال، مؤلفه دوم آماده شدن برای تکالیف؛ شامل ۱۱ گویه و مؤلفه سوم، آماده شدن برای مقاله‌های پایان‌ترم؛ شامل ۸ گویه است. در مؤلفه سوم، سؤالات مربوط به مقاله‌های پایان‌ترم، به صورت تکالیف تحقیقی و پژوهش‌های کلاسی برای دانش‌آموزان ایرانی نگاه شد و این گزینه برای پاسخ دهندگان به این مقیاس توضیح داده شد. نحوه پاسخدهی به گویه‌ها به صورت طیف لیکرت بود که پاسخ دهندگان میزان موافقت خود را با هر گویه با انتخاب یکی از گزینه‌های (به ندرت)، (بعضی اوقات)، (اکثر اوقات)، و (همیشه) نشان می‌دهند که به گزینه به ندرت (نمره ۱)، بعضی اوقات (نمره ۲)، اکثر اوقات (نمره ۳) و همیشه (نمره ۴) تعلق می‌گیرد. همچنین در این مقیاس گویه‌های ۲۵-۲۳-۲۱-۱۶-۱۵-۱۱-۶-۴-۲ به صورت معکوس نمره گذاری می‌شوند. در پژوهش دهقان (۱۳۸۷؛ به نقل از علی مدد، ۱۳۸۸) پایایی آزمون به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمده است. به علاوه پژوهش‌های پیشین روایی مقیاس را در سطح مورد قبولی گزارش کرده‌اند. این مقیاس

با پرسشنامه افسردگی بک، مقیاس شناختهای غیرمنطقی ایس، مقیاس عزت نفس روزنبرگ و مقیاس اجتناب روزانه همبستگی معناداری دارد (سولومون، و روئبلوم، ۱۹۸۴).

یافته ها

یافته‌های توصیفی

جدول ۱: شاخص های آماری متغیر اهمال کاری تحصیلی در مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون

متغیر	گروه	مرحله	میانگین	انحراف استاندارد
اهمال کاری تحصیلی	آزمایش	پیش‌آزمون	۶۱/۷۵	۷/۶۹
		پس‌آزمون	۵۰/۶۸	۵/۷۴
	کنترل	پیش‌آزمون	۶۲/۴۵	۷/۱۴
		پس‌آزمون	۶۳/۳۸	۷/۲۸

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود میانگین متغیر اهمال کاری تحصیلی دانش‌آموزان گروه آزمایش در مرحله پیش‌آزمون و پس‌آزمون نشان می‌دهد. و اهمال کاری تحصیلی کاهش یافته بود.

جدول ۲: نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیره نمرات پس‌آزمون اهمال کاری تحصیلی در دو گروه آزمایش و کنترل

شاخص آماری	SS	Df	F	sig	اندازه اثر
پیش‌آزمون	۴۵۳/۳۵۷	۱	۹/۶۹	۰/۰۰۱	۰/۴۹
گروه	۷۵۱/۶۸۷	۱	۱۶/۷۸	۰/۰۰۱	۰/۴۶
خطا	۱۰۲۵/۱۸۳	۲۷			
کل	۱۲۶۹/۵۲۷	۲۹			
پیش‌آزمون	۵۵۳/۴۵۱	۱	۲۷/۳۵	۰/۰۰۱	۰/۴۸
گروه	۴۸۶/۲۵۴	۱	۱۶/۱۲	۰/۰۰۶	۰/۴۲
خطا	۷۴۵/۳۷۵	۲۷			

کل	۱۳۶۹/۵۱۴	۲۹			
----	----------	----	--	--	--

همان طور که در جدول ۲ ملاحظه می کنید سطح معنی داری ۰/۰۰۱ است که کمتر از ۰/۰۱ است؛ یعنی با ۹۹ درصد اطمینان می توان به این نتیجه رسید که اثربخشی بازی درمانی بر اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی تاثیر دارد.

بحث و نتیجه گیری

فرضیه: بازی درمانی بر اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی تاثیر دارد. یافته ها نشان داد که که میانگین نمرات اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان در پس آزمون گروه آزمایش نسبت به پیش آزمون کاهش داده است. در نتیجه بازی درمانی بر اهمال کاری تحصیلی دانش آموزان دارای افت تحصیلی در مقطع ابتدایی تاثیر دارد.

در جریان بازی درمانی از بازی های گوناگون برای شناخت احساسات کودک و دیگران، استفاده شد. همچنین راههای گوناگون ابراز احساسات از طریق بازی به کودکان آموزش داده شد. بدین صورت که شیوه های درست و نادرست بیان کردن احساسات به آنها نشان داده شد. همین طور راههای گوناگون ابراز خشم در قالب بازی به کودکان آموزش داده شد. شیوه های مدیریت کردن و کنترل خشم از طریق بازی به کودکان آموخته شد. در بازی بادکنک های خشم هدف اساسی درمان، کمک به کودک بود تا خشم خود را به شکلی مناسب تخلیه کند. دانش آموزان باید تشویق شوند تا هر کاری را که کامل نکردند، از کار متوقف نشوند. به کودک خود کمک کنید تا مناطقی را که به آن ها مشکلات می دهد را شناسایی کند و به آن ها قدرت ندهید تا به دنبال کمک بیشتر در مدرسه باشند، همان طور که نیاز است.

منابع

- آلیس، آ و نال، و. (۱۳۸۲). روانشناسی اهمال کاری غلبه بر تعلل ورزیدن. ترجمه محمدعلی فرجاد. تهران: انتشارات رشد.
- تقریبی، زهرا، فخاریان، اسماعیل، میر حسینی، فخر السادات، رسولی نژاد، اصغر، اکبری، حسین، عاملی، حسین (۱۳۸۸)، «بررسی شاخصهای افت تحصیلی و عوامل مرتبط با آن در دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کاشان»، مجله دانشگاه علوم پزشکی بابل، دوره دوازدهم، ویژه نامه ۱ (آموزش پزشکی)، ص ۷۶-۸۹.

- جانزاده ، علیرضا (۱۳۸۹)، «بررسی عوامل اثر گذار در افت تحصیلی دانشجویان دانشگاه های دولتی:تحلیلی بر پرونده های کمیسیون موارد خاص و نظرات معاونان دانشجویی»، فصلنامه انجمن آموزش عالی ایران، سال سوم، شماره ۳، ص ۱۶۲-۱۳۷.
- صمدی، ع. (۱۳۸۹). بازی درمانی نظریه ها، انجام پژوهش و روش های مداخله. تهران: انتشارات دانژه.
- فتی، لادن، اذی، شیدا، برادران ،حمید ، اطلسی، رشا (۱۳۹۲)، «مرور سیستماتیک و بررسی علل افت تحصیلی دانشجویان پزشکی»، مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دوره دهم، شماره دوم، ص ۱۵۷-۱۵۰.
- کاوسیان، جواد، و کریمی، کامبیز(۱۳۹۷). اثربخشی آموزش مهارت های فراشناختی بر اهمال کاری تحصیلی و تأخیر در رضامندی تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه روانشناسی شناختی. ۱۳۹۷؛ ۶ (۴): ۱۴-۲۴.
- لندرث ، گری ال(۲۰۰۲). بازی درمانی : هنر برقراری ارتباط، ترجمه فروزنده داورپناه (۱۳۹۰) . تهران : نشر رشد.
- مقرب، مرضیه، ابراهیم آبادی، علیرضا، صالحی، مینوچهر(۱۳۸۷)، «آسیب شناسی افت تحصیلی دانشجویان»، فصلنامه علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، دوره ۵، شماره ۱-۴، ص ۴۷-۳۵.
- Kim KR, Seo EH. (2015). The relationship between procrastination and academic performance: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 82:26-33.
- Milgram, A; Batin, B & Mower, D . (1993) . correlates of academic procrastination . *Journal of school psychology* 31 ,487-500.
- Solomon, L.J; & Rothblum, E.B. (1984) . Academic procrastination : Frequency and cognitive behavioural correlates .*Journal of counseling psychology* 31, 503-509.
- Spence SH, Donovan C, Brechman-Toussaint M. The treatment of childhood social phobia: the effectiveness of a social skills training- based, cognitive-behavioural intervention, with and without parental involvement. *J Child Psychol Psychiatry*. 2000;41(6):713-26. PMID: 11039684